

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Черкашин О.В.

*кандидат педагогічних наук, викладач,
Національний університет цивільного захисту України*

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА. ТРЕНІНГИ З ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИНИКНЕННЯ ПОЖЕЖ

Проблема забезпечення пожежної безпеки дітей є однією з найважливіших у сучасному житті суспільства. Згідно із статистичними даними, тільки за останні п'ять років в Україні виникло 272411 пожеж, в яких загинуло 16756 людей, серед яких 484 дитини; отримали травми 8396 людей, з них 722 дитини; було врятовано 19157 людей та 1499 дітей. Найбільша кількість пожеж та загиблих у них дітей спостерігається в житлових будинках. Поміж усіх причин більше 80% пожеж виникає внаслідок впливу соціального фактору (необережне поводження з вогнем, експлуатація електроприладів, пічного опалення та пустощі дітей з вогнем). У 2008 році Україна посіла третє місце серед країн світу за найбільшою кількістю загиблих дітей у пожежах [1]. Аналіз загибелі дітей у пожежах дозволив встановити вік від 6 до 10 років – вік здобувачів початкової освіти. Відтак проблема формування навичок пожежної безпеки в здобувачів початкової освіти є надзвичайно актуальною і вкрай важливою, що є умовами упровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Тож на часі наші роздуми на прикладі впровадження тренінгів з пожежної безпеки в навчально-виховний процес нової української школи як засіб формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів початкової освіти під час виникнення пожеж.

Під час формування у здобувачів початкової освіти знань про пожежну безпеку доцільним, на нашу думку, акцентувати увагу на профілактиці виникнення пожеж та порядкові дій у разі їх виникнення. У школах активно використовується тренувальна

евакуація під час проведення занять, під час тижня безпеки життєдіяльності, класних годин, святкування дня захисту дітей, під час літньої оздоровлювальної кампанії. Евакуація є ефективною у засвоєнні дітьми знань про порядок дій у разі виникнення пожежі та задимленості приміщень, набутті конкретних навичок, але тільки за певних обставин. На сьогодні алгоритм прописаний так, що евакуація проводиться безпосередньо під керівництвом вчителів. Ці тренінги плануються завчасно, чітко контролюються вчителями, тож недоліком таких тренувальних евакуацій є те, що діти не мають можливості самостійно приймати рішення та обирати безпечні шляхи евакуації, відтак у них не виробляються певні навички. Чинний алгоритм проведення тренувальних евакуацій передбачає, що педагоги виводять дітей з приміщень на вулицю в безпечне місце, перераховують евакуйованих та доповідають про наявність дітей керівництву. Цим нівелюється ефективність процесу відпрацювання навичок шляхом прийняття самостійних рішень під час виконання практичних дій. Здобувачі початкової освіти діють під керівництвом педагогів в умовах недостатньої інформації про небезпеку, її впливу на людину, методи її подолання та самозахисту. Тож, на нашу думку, тренувальний метод роботи має застосовуватися в тому числі й за умов надання дітям повної самостійності під час виконання дій та прийняття рішень, щоб кожна дитина сама змогла прийняти рішення про евакуацію, визначити напрямки порятунку та його шляхи (через коридори, евакуаційні виходи, вестибюлі тощо). Педагог чи запрошений на ці заняття співробітник Служби порятунку при цьому обмежить функцією контролю. Серед його завдань буде створити умови – змодельовати місце виникнення уявної пожежі та проаналізувати правильність дій здобувача. Але етапові практичного відпрацювання умінь та навичок має передувати етап попереднього опрацювання теоретичного матеріалу. Перед тренувальною евакуацією спочатку вчителям, а потім дитині слід розповісти про шляхи евакуації та евакуаційні виходи; показати, де вони розташовані у школі та куди ведуть. Цю інформацію має надавати спеціально запрошений представник Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Найефективнішим цей метод буде при взаємодії трьох сторін: вчителі – рятувальники – батьки, завдяки чому ми зможемо розширити наші тренування не тільки під час навчально-виховного процесу, але й вдома. Завданням батьків у цьому випадку буде надання дітям необхідної протипожежної інформації відносно

власної оселі, зокрема діти мають знати специфіку розміщення кімнат у квартирі (приватному будинку), шляхів евакуації з них, можливі варіанти виникнення пожежі та ймовірні шляхи порятунку у безпечне місце. Допомогти батькам з експертизою протипожежного стану оселі можуть рятувальники, спеціально запрошені для цього на батьківські збори. Важливою умовою ефективності цього методу тренувань є систематичне, а не епізодичне (скажімо, раз у місяць) проведення фахівцями з пожежної безпеки тренінгів із вчителями, батьками та здобувачами початкової освіти. Під час таких тренінгів мають створюватися проблемні ситуації, організовуватися ігри, обговорюватися типові виховні проблеми. Важливо, щоб після кожного тренінгу з програванням тієї чи тієї ситуації у батьків і вчителів була можливість обговорити з дітьми, колегами, представниками Служби порятунку пережиті дітьми емоції; проаналізувати дії дітей, вислухати їхній аналіз щодо прийнятих у тій чи тій ситуації рішень, виявити недоліки, надати поради в доопрацюванні того чи іншого аспекту.

Головним аспектом у формуванні в здобувачів початкової освіти необхідного обсягу знань, умінь та навичок з основ пожежної безпеки є практично-ігрова спрямованість цих тренінгів. Найпростіші вправи можна організувати на подвір'ї школи, біля будинку, влітку – на території дитячих оздоровлювальних таборів. Однак, діти не повинні самотійно долати пожежонебезпечні ситуації, вони мають знати, що це може бути вкрай небезпечним, адже одна й та сама ситуація може розвиватися по-різному, й не всі ризики та небезпеки можуть бути ними враховані. Скажімо, типовий випадок загорання паперу в смітнику. Найпростішим варіантом подолання ситуації є гасіння його водою, але не всі діти зможуть прорахувати ситуацію, що в смітнику можуть знаходитися додаткові горючі та легкозаймисті матеріали, які під дією високої температури виділяють їдкий дим; такі речовини можуть вибухнути, і це призведе до травмування.

Перше, що мають чітко усвідомлювати діти – під час виникнення пожежі слід кликати на допомогу дорослих, а не займатися гасінням пожежі самотійно. Діти цього віку мають усвідомлювати також можливі наслідки своїх пожежонебезпечних дій. Зокрема: якщо б папір не було підпалено сірниками, він би не загорівся і не спричинив пожежонебезпечну ситуацію.

Під час вивчення основ пожежної безпеки із здобувачами початкової освіти варто врахувати той момент, що у разі виникнення перших ознак пожежі, побачивши невелике загорання, слід втекти від небезпеки (врятувати своє життя), та повідомити дорослих (батьків, вчителів, сусідів), або зателефонувати до Служби порятунку, адже під час пожежі кожна секунда має значення, відтак – по-перше, діти рятують собі життя, по-друге, чим швидше вони повідомлять дорослим або в Службу порятунку, тим швидше до справи візьмуться професіонали, що призведе до найменших збитків та втрат. У нагоді стануть уявні змодельовані ситуації, наприклад, загорання та пожежі, у першому випадку, у квартирі на першому поверсі чи будинкові, у другій ситуації, – на верхніх поверхах багатопверхового будинку. У таких випадках не можна гасити дитиною самій будь-яке загорання. Слід наголосити на тому, що дитина, ймовірно, може переоцінити свої можливості та розпочне власними силами гасити пожежу, не знаючи основних понять процесу розвитку та припинення горіння, чим зумовить ризик своєму життю та здоров'ю.

Отже, беручи до уваги пропозиції рятувальників, що базуються на особистому досвіді з професійної діяльності, включаючи їх допомогу для розробки матеріалу з пожежної безпеки під час навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, можна вирішити проблему незнання здобувачами початкової освіти основ пожежної безпеки. Це, своєю чергою, посприяло б першим крокам до формування у них здоров'язбережувальної компетентності під час виникнення пожеж, що є умовами запровадження нового Державного стандарту початкової загальної освіти. Також з цього приводу можна ознайомитися з нашими попередніми здобутками [2; 3; 4; 5; 6].

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан пожежної та техногенної безпеки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mns.gov.ua/>.

2. Черкашин О. В. Форми та методи виховної роботи з молодшими школярами при навчанні основ пожежної безпеки / О. В. Черкашин // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць / ред. кол.: акад. І. Ф. Прокопенко (голов. ред.) та інші; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Вип. 45. – Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2015. – С. 105-114. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6370>.

3. Черкашин О. В. Основи пожежної безпеки в системі навчання та виховання молодших школярів / О. В. Черкашин // Вісник Житомирського

державного університету імені Івана Франка. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 3 (85). – С. 152–157. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6372>.

4. Черкашин О. В. Навчання молодших школярів пожежній безпеці: сучасний стан проблеми / О. В. Черкашин // Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2016. – № 3. – С. 182-189. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6374>.

5. Черкашин О. В. Формування у молодших школярів знань про пожежогасіння: сучасний стан проблеми / О. В. Черкашин // Молодий вчений. Серія: Педагогіка. – 2018. – № 3. – С. 597-601. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7163>.

6. Черкашин О. В., Ковальов П. А., Пономаренко Р. В. Державне управління освітнім процесом у галузі навчання учнів початкової школи пожежної безпеки / О. В. Черкашин // Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія «Державне управління»): зб. наук. пр. – Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2018. – Вип. 1 (8). – С. 451-459. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/6881>.